

«Κρίναι ζώντας

καὶ νεκρούς.

Οὐ τῆς Βασιλείας

οὐκ ἔσται τέλος»

f ε "

ΞΑ ΕΙΜΑ "ΤΕ

ΜΕΤΑ ΞΑΝΑΤΟΝ

α) Ἡ Β' Παρουσία γεγονός μέλλον καὶ βέβαιον.

Εἶναι δόγμα τῆς πίστεώς μας ὅτι «ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἀπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις». Θὰ ἔλθει στιγμή πού ὁ Χριστός θὰ κατέλθει γιά δεύτερη φορά στή γῆ ὄχι ὅπως τήν πρώτη, ταπεινός καὶ ἄσημος, «ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη καὶ ἀφοριεῖ ἀπ' ἀλλήλων ὡς περ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων», ὅπως ὁ ἴδιος διεβεβαίωσε. Γιά τὸ ὅτι θὰ γίνῃ ἡ δευτέρα Παρουσία δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμε. Μᾶς διεβεβαίωσε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καὶ ἀμέσως καὶ ἑμμέσως. Ἀμέσως μὲν μετὰ τὴν διήγηση γιά πολλές λεπτομέρειες πού συνάπτονται μετὰ τὴν ἔλευση αὐτῆ καὶ τὴν κρίση πού θὰ ἐπακολουθήσῃ (βλ. Ματθ. κε'). Ἐμμέσως δὲ μετὰ πολλές παραβολές ὅπως ἡ παραβολὴ τῶν ταλάντων, τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου κ.ἄ. Τὸ πρόβλημα, ἐπομένως, δὲν εἶναι ἐὰν ὁ Χριστός θὰ ἔλθῃ, πῶς θὰ ἔλθῃ, ἀλλὰ πότε θὰ ἔλθῃ καὶ τί θὰ κάνει. Στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ δίδεται κάποια ἀπάντηση ἀπὸ τὴν Κ.Δ.

β) Ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν.

Ὅπως ἤδη εἶπαμε, σ' αὐτὴ τῇ ζωῇ εἴμαστε παρῶν. Ἐρχόμεστε γιά νὰ φύγουμε. Καὶ φεύγουμε. Ὁ θάνατος κλείνει τὸ κεφάλαιο τῆς ἐπίγειας ζωῆς μας. Ὅμως ὁ θάνατος δὲν εἶναι τέρμα. Εἶναι τέρμα μαζὶ καὶ ἀφῆτηρία. Τέρμα τῆς ἐπίγειας ζωῆς, ἀφῆτηρία τῆς αἰώνιας. Εἶναι ἡ πύλη πού μᾶς εἰσάγει στὴν αἰωνιότητα. Ἐδῶ εἶναι τὰ πρόσκαιρα, ἐκεῖ τὰ αἰώνια. Ἐδῶ τὰ φθαρτά, ἐκεῖ τὰ ἀφθαρτά. Ἐδῶ τὰ παρερχόμενα, ἐκεῖ τὰ μένοντα. Ἐδῶ τὰ ἀνθρώπινα ἐκεῖ τὰ οὐράνια. Ἐρχεται, λοιπόν, ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ. Τὸ σῶμα παραδίδεται στὴ γῆ, ἡ ψυχὴ πετάει στὸν οὐρανό. Στὴ φάση αὐτὴ ἡ ψυχὴ μας μερικῶς κρίνεται. Τὰ τελώνια γιά τὰ ὁποῖα μιλήσαμε, καὶ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τὴν διεκδικοῦν καὶ ἀνάλογα μετὰ τὰ ἔργα του ὁ κάθε ἄνθρωπος προσωρινὰ εἰσέρχεται στὴν μέση κατάσταση πού χαρακτηρίζει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου μέχρι τὴν ὥρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Τότε, στὴ Δευτέρα Παρουσία, πού

**Τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου**

θὰ σαλπίζει ὁ ἄγγελος, οἱ ψυχὲς θὰ ἐνωθοῦν μετὰ ἀναστημένα σώματα, θὰ παρουσιασθοῦν ἐνώπιον τοῦ Κριτοῦ γιά τὴν ὀριστικὴ κρίση καὶ θὰ ἐπέλθῃ ἡ συντέλεια τῶν αἰώνων καὶ ἡ αἰωνιότης. Ἔτσι ἀντιλαμβανόμεστε ὅτι ὁ θάνατος τοῦ σαρκίου μας δὲν σημαίνει ὀλοσχερὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαφανισμὸς ἢ ἀπώλεια ἀλλὰ προσωρινὸ χωρισμὸ. Μέλλει νὰ γίνῃ ἡ ἀνάσταση τῶν σωμάτων, ἡ ἐνωσὴ τῶν μετὰ τὴν ψυχὴ καὶ ἡ κρίση. Πρὶν ἀπὸ αὐτὴν προηγείται ἡ μερικὴ κρίση πού γίνεται μετὰ κριτήριον τὴν πίστη τοῦ ἀνθρώπου, τὴν οἰκείωση ἀπὸ μέρους του τῆς ἀπολυτρόσεως καὶ τὴν ἠθικὴ ζωὴ. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς τῆς μέσης καταστάσεως οἱ ψυχὲς τῶν μὲν ἀγαθῶν ἀνθρώπων προγεύονται τὴν εὐφροσύνην τῆς μακαρίας ζωῆς, τῶν δὲ πονηρῶν τὴν ὀδύνην τῆς κόλασεως.

Γι' αὐτὸ ἡ Π. Δ. βεβαιώνει ὅτι «δικαίων ψυχὰι ἐν χειρὶ Θεοῦ» καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς συμπληρώνει ὅτι οἱ ψυχὲς τῶν δικαίων «τῇ φαντασίᾳ καρποῦνται τὴν ἀποκειμένην μακαριότητα». Πιὸ ἐκφραστικὸς ὁ ἱερός Χρυσόστομος παρατηρεῖ: Οἱ δίκαιοι ἂν καὶ «χρόνους ἔχωσι τοσοῦτων νικησαντες, οὐδέπω ἀπέλαβον ἀλλ' ἔτι μένουσι... πότε σὺ τελειωθῆς, ἵνα δυνηθῶσι τότε λαβεῖν τὸν μισθόν». Ἡ πρόγευση αὐτῆ ποικίλει ἀνάλογα μετὰ τὴν ἀρετὴ ἢ τὴν κακίαν τοῦ καθενός. Νὰ πῶς τὸ λέγει αὐτὸ ὁ Μ. Βασίλειος: «Τιμήσει γὰρ τοὺς μὲν μείζονσι τιμαῖς, τοὺς δὲ ὑποδεεστέροις, ἐπειδὴ ἀστὴρ ἀστέρως διαφέρεται ἐν δόξῃ».

γ) Ποῦ καὶ πῶς ζοῦν οἱ νεκροὶ ὡς τῇ Β' Παρουσίᾳ.

Ἡ ἀπορία πού μᾶς τυραννεῖ εἶναι ποῦ καὶ πῶς ζοῦν οἱ ψυχὲς ἀπὸ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου μέχρι τῆς Β' Παρουσίας. Ἀπαντώντας μετὰ τὸ φῶς τῶν ἁγίων Πατέρων λέμε κατ' ἀρχὴν ὅτι οἱ ψυχὲς ζοῦν, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ζοῦν «αὐθυπόστατοι» καὶ

«αὐτοκίνητον» δηλ. ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ σῶμα. Μάλιστα γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ διευκρινίζεται ὅτι δὲν εἶναι ἡ ψυχὴ ποὺ πεθαίνει, μετὰ τὸ θάνατο, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ βγαίνει ἀπὸ τὸ σῶμα, πεθαίνει τὸ σῶμα. «Οὐ γὰρ ἡ ψυχὴ ἐστὶν ἡ ἀποθνήσκουσα, ἀλλὰ διὰ τὴν ταύτης ἀναχώρησιν ἀποθνήσκει τὸ σῶμα». Ἄλλο πράγμα λοιπὸν εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ ἄλλο τὸ σῶμα. Ζεῖ ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτό. Ὁ Κύριος μᾶς εἶπε ὅτι τὴν ψυχὴν κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὴν θανατώσει. «Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων θανατώσαι». Ἡ ψυχὴ, λοιπὸν, ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ σῶμα μετὰ τὸν θάνατο. Στὰ θαύματα τῶν νεκραναστάσεων ποὺ ἔκανε ὁ Κύριος γίνεται μνεῖα γιὰ τὴν «ἐπιστροφή» τῆς ψυχῆς στὸ σῶμα. Σὰς ὑπειθυμίζω τὴ διήγησιν γιὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰακείρου, τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας στὰ Σάρεπτα τῆς Σιδῶνος. Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ καὶ μετὰ κάθε νεκρὸ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς γενικῆς ἀναστάσεως.

Τώρα, ὁμως, μᾶς ἐνδιαφέρει πολὺ νὰ μάθουμε πῶς ζοῦν οἱ ψυχές μετὰ θάνατο. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος γράφει ὅτι τὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι «ξένον καὶ φοβερόν καὶ παρὰ ἀνθρώποις ἀποκεκρυμμένον». Δὲν γνωρίζουμε πολλὰ πράγματα. Ξεύρουμε ὅτι «αἱ μὲν τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχαὶ ἐν τῷ ἄδη ὑπάρχουσιν». Διότι ὁ «Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἤνοιξε τὸν παράδεισον ὄχι μόνον διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀγίου ληστοῦ ἀλλὰ καὶ διὰ πάσας τὰς τῶν ἀγίων ψυχάς». Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει ὅτι οἱ ψυχές κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν εἶναι «ἐκεῖ ὅπου ὁ μόνος αἰώνιος καὶ μόνος ἀθάνατος, ὁ ποιητὴς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων Θεός» ὑπάρχει. Ὅπως γίνεται φανερόν δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε μετὰ σαφήνεια σὲ ποῖο τόπο βρίσκονται οἱ ψυχές. Κρίνουμε μετὰ βάση τὰ δικά μας δεδομένα καὶ ἔχουμε τὴν ἀπαίτησιν νὰ μιλάμε γιὰ χῶρον καὶ χρόνο. Ἀλλὰ οἱ ψυχές εἶναι πνεύματα καὶ δὲν ὑπάρχει γι' αὐτές ἡ διάστασις τοῦ χώρου. «Εἰς χώραν τινα ἀπάγονται» λέγουν οἱ Πατέρες καὶ ζοῦν ἐκεῖ «τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν ἀναμένουσαι». Ἐπομένως τὸν χῶρον αὐτὸν πρέπει νὰ τὸν ἐννοήσουμε ὑπὸ πνευματικὴ ἔννοια. Νοητὸς εἶναι ὁ τόπος. Δηλοῦται συνήθως μετὰ τὸν ὄρον «κόλπος τοῦ Ἀβραάμ». Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης παρατηρεῖ: «Τὸν Ἄδην μὴ νοήσεις ὡς ἕνα τόπον, ἀλλ' ὡς κατάστασιν ζωῆς ἀσωμάτου χωρὶς συγκεκριμένη μορφή».

δ) Ἡ μέση κατάσταση τῶν ψυχῶν.

Κατὰ συνέπειαν μετὰ τὸν θάνατο οἱ ψυχές τακτοποιοῦνται προσωρινὰ σὲ μιὰ κατάσταση ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴν των. Καὶ προγεύονται εἴτε τῆς παραδείσιας ἀπόλαυσης, εἴτε τῆς κολαστικῆς ὀδύνης. Κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον οἱ δίκαιοι μετὰ θάνατον δοκιμάζουν «μερικὴν ἀπόλαυσιν» οἱ δὲ

ἁμαρτωλοὶ «μερικὴν κόλασιν». Ἐρώτησαν τὸν Μ. Ἀθανάσιον εἰς οἱ ψυχές ἀπολαμβάνουν πλήρους χαρᾶς ἢ πλήρους τιμωρίας καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησε: «Οὐδαμῶς. Ὅμως δὲ τὴν χαρὰν ταύτην ἔχουσιν αἱ τῶν ἀγίων ψυχαὶ, καὶ οὐκ ἐστὶν αὕτη μερικὴ ἀπόλαυσις, ὡς περὶ καὶ ἡ λύπη ἦν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἔχουσι μερικὴν κόλασιν καὶ ὡς περὶ μεταστέλλεται βασιλεὺς φίλους αὐτοῦ ἐπὶ τῶν συναριστῆσαι αὐτῷ ὡσαύτως καὶ καταδίκους ἐπὶ τῷ κολάσαι αὐτούς. Καὶ οἱ μὲν εἰς τὸ ἄριστον κληθέντες ἐν χαρᾷ εἰσὶν ἔμπροσθεν τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως ἕως τῆς ὥρας τοῦ ἀρίστου, οἱ δὲ καταδίκαι ἐν φυλακῇ ἀποκεκλεισμένοι, ἐν λύπῃ ὑπάρχουσιν, ἕως οὗ ἔλθῃ ὁ κριτής. Οὕτω δὲ λοιπὸν νοεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἐκείσε νῦν ἀφ' ἡμῶν προλαβουσῶν ψυχῶν, λέγω δὴ δικαίων καὶ ἁμαρτωλῶν». Ἔτσι καταλήγουμε ὅτι ὅσες ψυχές ἔζησαν στὴν ἐπίγεια ζωὴ ἐν μετανοίᾳ καὶ πίστει ἀγάλλονται ἐκεῖ ἀναμένουσαι τὴν μακαριότητα. Οἱ ἀμετανόητες ψυχές, ἀναλογιζόμενες τὰ κακὰ των ἔργα ἐλέγχονται καὶ κατακρίνονται ἀπὸ τὴ συνείδησίν των, τίς ἀπειλοῦν δὲ καὶ οἱ δαίμονες.

Ἀπομένει νὰ δοῦμε πῶς ζοῦν οἱ ψυχές. Πρῶτα-πρῶτα ζοῦν ὑπὸ διαφορετικὴς συνθήκης, ὅπως ἤδη εἶπαμε. Τῶν δικαίων ἀγάλλονται, τῶν ἁμαρτωλῶν πενθοῦν. Ὑστερα ζοῦν ἐν συνειδητῇ ζωῇ δηλ. μᾶς παρακολουθοῦν, μᾶς ἐνθυμοῦνται, ἴσως καὶ μᾶς βλέπουν. Γι' αὐτὸ καὶ ὑπάρχει στενὴ ἐπικοινωνία μαζί των. Εἶναι μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Τῆς ἴδιας Ἐκκλησίας στὴν ὁποία ἀνήκουμε κι ἐμεῖς. Αὐτοὶ ἀνήκουν στὴ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία, ἐμεῖς στὴ στρατευομένη. Ἀποτελοῦμε μαζί των μία κοινωνία ἀγίων. Δὲν εἶναι ψυχροὶ θεατῆς τῶν τελομένων ἐδῶ, ἀλλὰ συμπαραστάτες. «Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν δι' ὑπομονῆς τρέχοντες τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα». Οἱ ἐξ αὐτῶν ἅγιες ψυχές πρεσβεύουν γιὰ ὅλους ἐμᾶς. Στους ἀγίους ἐδόθη «ἡ χάρις πρεσβεῦειν ὑπὲρ τοῦ κόσμου» ὅπως μᾶς λέγει ἡ Ζ' Οἰκουμένη Σύνδος. Ἡ Ἐκκλησία μᾶς δὲν δέχεται τὸ Καθαρτήριο. Κατὰ τὴν Ρ.Καθολικὴ Ἐκκλησία ὅσοι βαρύνονται μετὰ συγγνωστὰ ἁμαρτήματα καὶ δὲν ἐπρόλαβαν νὰ καθαρισθοῦν μετὰ κάποιον ἐπιτίμιο, αὐτοὶ μπαίνουν στὸ Καθαρτήριο. Ἡ διδασκαλία αὕτη δὲν ἔχει εὐαγγελικὴ κάλυψη, τὴν ἐδίδασκον παλαιοὶ αἱρετικοὶ ὅπως ὁ Φιλόπονος καὶ ὁ Ὀριγένης καὶ ἀντίκειται στὴν περὶ ἀτρέπτου τῶν ψυχῶν ἐκκλησιαστικὴ διδασκαλία δηλ. οἱ ψυχές δὲν μποροῦν νὰ μεταπηδήσουν ἀπὸ τὴ μιὰ κατάσταση στὴν ἄλλη.